

Rydebäcks historia – från inlandsisen till medeltiden

- med inslag av generell information angående livet under de olika tidsepoker i Sverige.

Introduktion

När man bygger ett nytt hus eller på annat sätt skall gräva upp större områden säger lagen att man först måste kontakta Riksantikvarieämbetet. Om området är intressant ur kultursynpunkt skall en arkeologisk undersökning genomföras. Så skedde i Rydebäck när Väst kustbanan skulle byggas.

Åsa, arkeolog, och Lena Olofsson, informationschef på Riksantikvarieämbetet (Syd), gästade Rydebäcksskolan fredagen den 3 september 1999. De visade fynd från utgrävningar av Väst kustbanan. Den senaste undersökningen som Riksantikvarieämbetet genomförde i Rydebäck var under 1997.

Man skalade bort det översta skiktet av jordlagret och undersökte den frilagda leran. Bl.a. genom färgförändringar i marken fick man få information som sedan kunde tydas. Andra fynd dokumenterades.

Följande sammanställning är uppbyggt av generell information från Helsingborgs Museum, En rapport från utgrävningar vid området där Väst kustbanan och ändrade vägpartier skulle dras samt en muntlig berättelse angående fynden i Rydebäck.

Äldre Stenåldern 10 000 – 4 200 f Kr

Inlandsisen drog sig tillbaka från Skåne ca 10 000 år före Kristus. Landskapet liknade då en tundra eller ett högfjällsområde.

I denna natur trivdes renhjordarna som levde på mossa och lavar. De första människorna som kom till Skandinavien var jägare från Tyskland som vandrade norrut när isen drog sig tillbaka. De följde efter hjordarna. Områdena nära Rydebäck var de tidigaste platser som människor bosatte sig i. Hjordarna gav kött att äta, hudar till kläder och bostäderna och ben och horn till redskap.

När klimatet blev mildare utbredde sig skog över landet och flera djur invandrade såsom uroxe, räv, björn, jätte hjort, älg, vildsvin och and.

Människorna levde av köttet från jaktbytet och av fisk. De åt också bär, örter och rötter som samlades in i naturen. Jakten och samlandet innebar att människorna flyttade omkring för att söka efter föda. Hunden var den enda husdjuret. Jaktredskapen utgjordes av yxor, spjut och

Det vanligaste materialet för tillverkning av redskap var flinta. Genom sin hårdhet lämpar den sig väl för tillverkning av vassa föremål. En pilspets har hittats som visade sig vara 12 000 år gammal! Även andra bergarter användes för tillverkning av yxor och klubbor.

trä-verktyg ha använts i stor omfattning. Tyvärr har ytterst få av dessa bevarats.

Rika skördar var resultatet men marken blev snart utarmad och man fick flytta verksamheten till nya orörda områden. Primitiva sorter av korn, vete (bovete), hirs och sedan skördades med skära på de små och oregelbundna tegarna.

Kornen maldes till mjöl med enkla malstenar. Man malde mest för dagsbehovet och bröd och gröt var viktiga delar av födan. Man samlade samtidigt frukter och nötter för att få omväxling i kosten.

Jordbruket betydde att människor blev bofasta och i och med det började man ha husdjur – kor, får, getter, svin och hästar. Förutom kött och läder fick man även mjölk. Födan från tamboskapen räckte inte till så man jagade fortfarande.

Behov av förvaringskärl för spannmål och mjölk ledde till utveckling av kunskapen om möjligheten av att bränna lera. Kanske hade man märkt att lera under eldstäder blev hård och

oformbar. Under den yngre stenåldern blev förvaringskärl av bränd lera det vanligaste

De tidigaste kärnen tummades upp av en lerklump. Så småningom fick kärnen många former, storlekar och mönster. Spår efter keramiktillverkning är mycket sällsynta. Förmodligen har kärn bränts i en vanlig eldstad eller i en mila täckt av torv.

Ullen av getter eller får gav material till kläder som vävdes och syddes på ett enkelt sätt. Hudar från tama och vilda djur används fortfarande. Som utsmyckning användes bärnsten och små ryggradsben. Bärnstens bitar från en halsband har hittats i Rydebäcksområdet. Få metallföremål har hittats i Rydebäck bortsett från en del bronsföremål och sällsynta guldföremål. Orsaken till den saknad av andra metall föremål kan vara att järn och koppar har upplösts efter många år under den fuktiga lerjorden.

Den fasta bosättningen påverkade även typen av bostäder då de inte behövde flyttas och man började bilda samhällen i form av byar. De förhistoriska lämningarna som har hittats bestod av tre stolpbyggda långhus, ett fyrstolphus och ett grophus. Husen har daterats till övergången mellan äldre och yngre bronsålder respektive folkvandringstiden-vendeltid.

Bronsåldershus 1 800 f Kr – 400 f Kr

En 1000 år gammalt gravfält har hittats nära Rya By.

Gravfältet var inte, som man är van vid, en upphöjd kulle utan bestod av små enkla stenkistor som var nedgrävda och inom dessa hade lerkrukor nedsänkts. Varje kruka innehöll askan från döda som var kremerade. Genom den mängd aska som fanns i varje kruka kunde man se om det var en vuxen eller ett barn. Ungefär en liter aska betydde att en vuxen människa låg begravd men om bara en deciliter aska fanns i krukans var det ett barn. Krukorna låg på platta stenar som formade en bottenplatta till stenkistorna.

Runt om i området, vid Rya, Katslösa och vid motorvägen, kan man se de mera välkända, upphöjda gravkullarna.

I Rya har man hittat en armbandsring av guld från 1000-talet och i ca. 12 cm stor bronsfigur hittats – Katslösaakvinnan som numera kan beskådas på Dunkers Kulturhus.

Utgrävningar har visat att en mängd bronsåldershus har funnits i området. Man har hittat mörka stolprester som visar var hörnstolpar har funnits. Under den första utgrävningsperioden har man, mellan stationen och Månssons, hittat ett hus med en kullerstensingång och en eldstad av bränd lera mitt i huset. Utanför huset fanns en grop där man hittat rester från tidigare sönderspruckna eldstäder.

På en svag höjdsträckning ca 250 m norr om undersökningsytan vid Rya som nämndes nedan hittades ett antal brandgravar med en datering till yngre bronsåldern-förromersk järnålder, samt ett stolpbyggt långhus från folkvandringstid-vendeltiden (Ericson-Lagerås 1999)

Brunnar

Sex stycken brunnar har hittats inom området. En som var sex meter djup var grävd för 6000 år sedan. Den var bredare vid mynningen och en avsats ledde ner till en avsmalnande botten.

En annan brunn som var från medeltiden har hittats. Den var 4-5 meter djup och var stensatt. En bredare mynning smalnade av till de sista fyra metrarna som var smal och kantade med sten hela vägen ner. I botten fanns ett galler av trä.

Offerfynd

Den enda mänsklig fynd är av en skalle som var ovanligt väl bevarat. Det var från en 60 år gammal man som förmodligen hade offrats. Han saknade käke och hans skalle var kliven över pannloben. Mannen hade begravets och hade levt omkring år 00.

Nya impulser – orostider 400 f Kr – 1050 e Kr Järnåldern

Grophuset, som nämndes tidigare och som var beläget på en plåtå av en mindre höjdstreckning, har keramik-kronologiskt placerats i yngre järnålder, medan ¹⁴C analysen visar en betydligt äldre datering - så en inblandning av äldre organiskt material måste ha förekommit. I de yttre delarna av själva boplatläget fanns ett större antal härdar och kokgropar. Sydöst om boplatläget framkom ett sankare parti. Där har ett antal täckt gropar och en förhistoriskbrunn grävts fram.

De undersökta delarna av den förhistoriskt boplaten kan tolkas som den norra delen av ett större boplatkomplex vilket troligen har haft sina centrala delar söder om den undersökta ytan, i en svag sydslutning ned mot Rya bäcken.

Ca 400 före Kristus kom de första varorna av järn till Skandinavien. Detta inleder vad vi idag kallar Järnåldern. Den första järnmalm importerades men efterhand började man framställa eget järn av myrmalm som togs upp av myrorna.

Järnåldern var en orolig och krigiskt tid och Romarrikets erövringskrig ute i Europa påverkade även Skandinavien. Stora folkgrupper flydde undan Romarna och kom i konflikt med andra folk.

Via indirekt handel och via många mellanhänder kom romerska konstföremål hit. Romerska mynt och guld förekommer i gravar tillsammans med en stor mängd vapen. Skandinavien exporterade bärnsten, hästar, hudar och slavar.

Impulserna från Europa inspirerade nya former och dekorationer på keramiken. Kärlden blev mycket varierande i storleken och ytbehandling och kärl med öra blev vanliga. Ytorna ”glättades” och reducerade bränning med strypt syretillföring i ugnen blev normen. Detta medförde att keramikgodset fick en gråsvart färg.

Efterbildningarna utvecklades tillsammans med de inhemska formerna till en speciell stil. Mönster till olika djur, bl.a. i slingrande former, blev till en rikt utvecklad konst.

I våra dagar har man hittat rikliga lämningar efter bebyggelse under järnåldern. Dessa ligger ofta i anknytning till gravfält. På grund av dessa fynd har man fått en god inblick efter hur järnålderns vardagsliv tedde sig.

Människor och djur bodde ofta under samma tak vid var sin ända av de stora långa husen. På så sätt gav de värme till varandra under vintern. Husens flätade väggar ”klinades” med lera och taket bestod av halm eller vass – de var föregångare av dagen korsvirkeshus.

Ett sätt för de övriga Europa att få slut på vikingatågen var att omvända de hedniska skandinaverna till kristendomen. Missionärerna började komma till Skandinavien och de sökte sig till samlingspunkter och handelsplatserna, som mer och mer började förekomma i Skandinavien.

När vikingarna mötte motstånd i Europa, började de istället bedriva handel och så småningom bosätta sig i andra länder. Handelsplatserna förlades ofta vid naturliga samlingspunkter som till ex. det smala sund där Helsingborg nu ligger.

Medeltiden

En Medeltids by (600 år gammal) har hittats vid Månssons.

Undersökningen av gård nr. 3 i Rya visade upp en bebyggelse med synbar kontinuitet från 1200-talet till mitten av 1700-talet. Det kan delas in i minst tre huvudfraser. Dominerande byggnadssätt är hus med jordgrävda stolpar, som så småningom tycks ha ordnats enligt den fyrkantad skånska gårdens idé – även om bara två sidor av den fyrkanten har kunnat beläggas. I den mellersta huvudfasen, daterad till sen medeltid, har gården haft en stensatt källare. Den yngsta fasen, preliminärt 1600-1700-tal, domineras av en stor mängd tegelkross, uteslutande från tegelpannor, vilket ger en intressant koppling till Rydebäcks tegelbruk.

Intill gårdslämningarna kunde en utfylld våtmark dokumenteras, vilken en anlagd vägbank N-S rinnande bäck längs vilken Rya har orienterats.

*Efter texter av Kjell Bergman, Helsingborgs Museum (1980),
Redaktör Magnus Artursson, Riksantikvarieämbetet (1999) och en rapport som Jenny
Aspenberg skrev följande information som framfördes av Åsa, arkeolog, och Lena Olofsson,
informationschef på Riksantikvarieämbetet Syd (1999)*